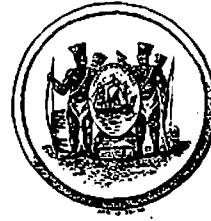

HET INDISCH NIEUWS

N.V.
„HET INDISCHE NIEUWS”

Directeur: G. de Pree

Hoofredacteur:
L. F. Tjilmstra

Bureau Red. en Admin.:
Vondelstraat 125
Tel. 391429 - Giro 85369
's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs:
p. kw. f 4.—, p. Nr. f 0.35

Geïllustreerd Weekblad uitsluitend gewijd aan de Overzeesche Gebiedsdeelen

Voor advertenties wende men zich uitsluitend tot het Bureau Bouwmeester en v. Leeuwen, Heerengracht 60, Amsterdam.

Men kan moeilijk getuigen, dat de veel geroemde eenheid, in de jaren der bezetting met zooveel hartstocht en overtuiging nagestreefd, tot een „union sacrée” is uitgegroeid toen wij onze vrijheid herwonnen. Wanneer men nagaat op welk een funeste wijze de meeningen en standpunten in ons land verdeeld zijn alleen reeds ten aanzien van de „Indische kwestie”, dan kan men niet anders dan diepe teleurstelling voelen over het feit, dat de idealen van toen snel verbleekt zijn en verschrompeld. Het merkwaardige doet zich daarbij voor, dat een groote groep illegalisten, die in den bezettingstijd vochten en leden en streden voor een krachtig en fier „herrijzend Nederland”, — dat dan toch zeker ook een „herrijzend Indië” omvatte —, ná de bevrijding al hun krachten hebben ingezet Indië naar den afgrond te voeren. Hun standpunt werd bepaald door de overtuiging, dat ook „het Indonesische volk” recht op vrijheid had, op diezelfde vrijheid, zoo redeneert men graag, die wij vijf lange jaren hebben ontbeerd en waarvan wij het gemis onder den Duitschen terreur zoo smartelijk hebben gevoeld. Hoezeer deze meening, oppervlakkig beoordeeld, ook aanvaardbaar moge schijnen, zij die zoo denken, dwalen in ernstige mate. De vrijheid, welke ons hier zoo dierbaar heet te zijn, verschilt slechts in enkele kleine nuances van die welke de inheemsche volkeren van den Archipel genoten vóór den oorlog met Japan. In vele opzichten waren zij zelfs vrijer dan wij hier in het Westen. Ja, redeneert men dan verder, maar zij willen vrij zijn onder eigen bestuur. Wie dit meent, kent den inlander niet, hij kent de geschiedenis niet der inheemsche volkeren, hij kent de toestanden en verhoudingen niet, welke in de inheemsche samenleving bestaan. „Soort over soort is genade” is de meening van anderen, die deze toestanden wél uit eigen aanschouwing kennen. De „zelfbesturende gebieden” in de Vorstenlanden waren er sprekende voorbeelden van. Nergens verkeerde de inheemsche bevolking in een sociaal en economisch zóó deplorabelen toestand als juist daar waar de zelfbestuurders hun macht konden laten gelden. Herhaaldelijk moest de Indische regering ingrijpen om aan niet langer te dulden toestanden een einde te maken. Men kan tegenwerpen, dat deze zelfbestuur-

Meeningen

ders tot op zekere hoogte potentaten waren aan wie elk democratisch begrip vreemd was. Ook hierin schuilt een fout, dezelfde fout, die men maakt, wanneer men de meening verkondigt, dat Indië voor de democratische levenshouding rijp is en dat men het daarom zonder meer de Westersche democratie kan opdringen. Men kan gemakkelijker de meening verdedigen, dat Oostersche volkeren ontvankelijker zijn voor het nationaal-socialisme dan voor het socialisme der Westersche democratieën. Men dient de uiterste voorzichtigheid in acht te nemen bij het willen overbrengen van Westersche ideeën in een Oostersche gedachtenwereld. Daarom kan men niet anders dan het wijs beleid en het sterke gevoel van moreele verantwoordelijkheid der regering waardeeren, waar zij beoogt algeheel zelfbestuur eerst dan zijn kans te geven, wanneer de bodem daarvoor volkomen is toebereid. Alleen zij, die zich van de wijs laten brengen door de stervende en welluidende wendingen van volksleiders-rhetoriek, kunnen een andere meening zijn toegedaan.

Ten aanzien van de omstandigheden, waaronder de onderhandelingen in Indië moeten worden gevoerd, zijn de meeningen al even verdeeld. Men dwaalt, wanneer men zou meenen, dat iedereen de overtuiging is toegedaan, dat alleen dan vruchtbare besprekingen kunnen worden gevoerd, wanneer er orde en rust heerschen in het land, en terroristen de bevolking niet langer kunnen dwingen haar wenschen en verlangens onuitgesproken te laten. Zooals de zaken nu staan, krijgen de nationalistische voor mannen, die als realisten de belangen van het volk het beste zouden kunnen dienen, geen kans zich uit te spreken.

Hoezeer in ons land de meeningen zijn verdeeld, kan ook blijken nu de eerste berichten zijn bekend geworden over het landen van Nederlandsche troepen op Java. Dit feit wordt hier toegejuicht, in andere politieke kampen scherp veroordeeld. Men verwacht daar „oorlog tegen de Indonesiërs”. Deze meening kan ook al weer, dunkt ons, alleen daar tot uiting

komen, waar men van de werkelijke verhoudingen in Indië onvoldoende op de hoogte is. Dit moet noodzakelijk ook het geval zijn bij die groepen, die het nog steeds hebben over „de liquidatie van de koloniale verhouding” en die daarbij vergeten, dat met deze liquidatie reeds in het begin dezer eeuw werd begonnen en dat het liquidatie-proces reeds lang beëindigd werd. De ophitsende taal der „republikeinsche” radio is van dien aard geworden, dat zij zichzelf vonnist. Tegenover de onbaatzuchtigheid en strikte rechtvaardigheid, die door ons tegenover de inheemsche gemeenschap wordt betracht, neemt het optreden der „republikeinen”, die hun landgenooten rustig aan den hongersnood overleveren, bijna misdadige vormen aan.

Kan men het ons euvel duiden, dat wij de komst der Nederlandsche troepen toejuichen, wij wij van meening zijn, dat alleen door herstel van orde en rust aan de zwaar bezochte millioenen volkeren van den Archipel soulaas kan worden gebracht? Onze troepen komen niet op Java om „oorlog tegen de Indonesiërs” te voeren. Hoofddoel is ontwapening en wegvoering der gecapituleerde Japanners, die de oorzaak zijn van alle ellende, waarvan zooveel duizenden land- en rijksgenooten slachtoffer zijn geworden. Ondergronds voeren de Japanners nog steeds over een breed front strijd tegen ons. In dezen strijd zijn wij „oorlogspartij”. Men zou kunnen zeggen, dat onze oorlog met Japan thans eindelijk in zijn laatste stadium is gekomen. De terroristen, ook daar waar zij niet direct onder Japansche leiding meer staan, zijn en blijven de handlangers van den Japanschen vijand, en de inheemschen, die hunkeren naar orde en veiligheid en rust, zullen onze troepen dan ook als redders en bevrijders beschouwen. Onze soldaten weten waarvoor zij vechten, zij maken deel uit van de Jeugd, die behoort tot de „génération au clair regard, à la démarche assurée, au coeur sans crainte”, wat dus weer een heel andere jeugd is dan die in ons land theoretiseert, redeneert en polemiseert, hetgeen men, onder de huidige omstandigheden, waar de levensbelangen van het Koninkrijk op het spel staan, niet anders kan zien dan een gecamoufleerden vorm van bedenkelijk volksbedrog.

De oorzaken der jongste politieke evolutie

Batavia, 23 Februari 1946.

De afgelopen week heeft in het kamp der nationalistischen belangrijke politieke ontwikkelingen te zien gegeven. Hoewel de krachten, die hiertoe den stoot gaven, voor den insider niet onbekend waren, is de wijze, waarop zij zich hebben gemanifesteerd in de jongste politieke evolutie, toch verrassend geweest voor ieder.

De zaken zijn thans zoo gelegen, dat niemand in politicus iets kan voorspellen. De verhoudingen wijzigen zich zoo snel, dat het welhaast een ondoenlijke taak is in een kort artikel een beeld van den toestand te schetsen, dat niet verouderd is tegen den tijd, dat het via de luchtpost den lezer in Nederland bereikt.

Niettemin wil ik pogen in een ruwe schets de stroomingen, onderstromingen en hoofdfactoren te teekenen, die in dit spel hun invloed hebben gehad. Al zullen de laatste gebeurtenissen en verschuivingen in de nationalistische leiding den lezerskring reeds hebben bereikt, als deze uiteenzetting wordt gepubliceerd, toch zal men er — hoop ik — eenige opheldering in vinden.

„Premier” Soetan Sjahrir dan is de afgelopen week met bijna het geheele „kabinet” naar Djokja gereisd. Alleen de „ministers” van Informatie (Moh. Natsir), Justitie (Soewandi), Verkeer (Abdul Karim) en Onderwijs (Moella), bleven in Batavia achter.

Deze reis is van groote beteekenis geweest. In de eerste plaats ontleent zij haar beteekenis aan de ontwikkeling, die hiertoe aanleiding gaf.

Oorspronkelijk toch had het in de bedoeling gelegen, dat de „staatssecretaris” Abdoel Gafar Pringodigdo zou zorgen voor het contact tusschen den „president” Soekarno en „premier” Sjahrir. Toen het eerste contact tusschen Dr. Van Mook en Sjahrir had plaats gehad, bij welke gelegenheid de luitenant-gouverneur-generaal aan Sjahrir zijn „statement of policy” overhandigde, bevattende de hoofdpunten langs welke zich de onderhandelingen zouden bewegen, besloten de nationalistischen plotseling hun werkwijze te veranderen. Soekarno moest natuurlijk op de hoogte gesteld worden van Van Mook's voorstellen. Men wilde niet met de werkelijke onderhandelingen een aanvang maken alvorens de reactie van den president te kennen. Pringodigdo, die uit Djokja te Batavia was aangekomen met de aanvankelijke opdracht voor dit contact te zorgen, keerde weer met leeg handen terug. Verschillende nationalistische kopstukken, en voornamelijk zijn adviseur bij de onderhandelingen, hadji Agoes Salim, hadden Sjahrir weten te overtuigen, dat een *direct* contact nuttiger zou zijn.

Daarbij zou Salim zelf gaarne Sjahrir op diens reis naar Midden-Java vergezellen, omdat — naar hij mij zeide — hij beter dan wie ook met Soekarno kon praten. Hij zelf kende immers Soekarno al van den tijd dat de laatste nog een jongen van 17 jaar was, terwijl de leden van het huidige kabinet den „president” alleen maar kenden door politiek contact.

Middelwijd voelde Sjahrir er niets voor Salim als reisgezel mee te nemen. Hij verklaarde tegenover mij, dat hij

Soewandi, den „minister” van justitie zou medenemen, of, zoo dit niet mogelijk zou blijken, Darsono, zijn „minister” van Sociale Zaken. Opgemerkt dient te worden, dat Sjahrir en Darsono beide mannen zijn van de Partai Socialis. Salim is een beijdend Islamiet en al bekleedt hij op dit oogenblik geen vooraanstaande functie in de Masjoemi — de groote Moslim-partij — zijn sympathieën gaan ongetwijfeld in die richting.

Doch ook deze procedure heeft men tenslotte laten varen. In plaats van één metgezel mee te nemen, is Sjahrir tenslotte, als gezegd, met het bijna voltallig kabinet naar Djokja getrokken om Soekarno te ontmoeten.

Om deze laatste verandering van werkwijze te begrijpen, dient men op de hoogte te zijn van de recente ontwikkeling in de nationalistische wereld.

Reeds geruimen tijd maakte men in Indonesische kringen bezwaar tegen het karakter van het huidige „kabinet”. Deze bezwaren stonden los van het probleem welke houding men zou moeten aannemen ten aanzien van de onderhandelingen met Van Mook.

Het huidige kabinet Sjahrir toch is een politiek zakenkabinet en geen partijenkabinet. Van de twaalf ministers in dit kabinet zijn er zeven, die officieel bij geen enkele partij zijn aangesloten (al impliceert dit uiteraard niet, dat ze geen sympathieën voor zekere partijen hebben). Van de vijf ministers, die aangesloten zijn bij een of andere politieke groepeerings, behooren „premier” Sjahrir, die tevens de portefeuilles van binnenlandsche en buitenlandsche zaken onder zich heeft, de „minister” van defensie Sjarifoedin en de „minister” van Sociale Zaken Darsono tot de Partai Sociales. De Partai Socialis is een fusie van twee partijen, n.l. van de Paras (Partai Rakjat Socialis: Socialistische volkspartij), die geboren werd omstreeks den tijd, dat het kabinet Sjahrir werd gevormd — November 1945 — en waartoe Sjahrir en Darsono behoorden en van de Parsi (Partai Socialis Indonesia: Indonesische socialistische partij), die in October 1945 het daglicht zag en waartoe aanvankelijk Sjarifoedin behoorde. Eind November — begin December 1945 werd op een bijeenkomst te Cheribon besloten tot de fusie van Paras en Parsi in de Partai Socialis. Hierbij sloten zich ook aan de Barsan Boeroeh (arbeiderslegioen) en een paar organisaties van tani's (landbouwers). Sjahrir, die in de Paras de functie van adviseur van het politiek bureau vervulde, bekleedt thans dezelfde post in de Partai Socialis.

Behalve de drie socialistische „ministers” Sjahrir, Sjarifoedin en Darsono (alle drie thans van de Partai Socialis), zijn er nog twee „ministers”-partijleden, n.l. de „minister” van Godsdienst Rasjidi, en de „minister” van informatie, Moh. Natsir, die beiden aanhangers zijn van de Masjoemi. De Masjoemi is een overkappingslichaam van vrijwel alle Islamitische organisaties en verenigingen. Zij werd in den bezettingstijd onder de Japanners opgericht. Hoewel geen overheidsinstelling, stond ze toch onder de supervisie van de (Japansche) overheid en verleende dan ook hand. en spandien-

sten aan de bezettende macht. In October j.l. heeft de Masjoemi de allure van een politieke partij aangenomen en bezit die nog. Van groote beteekenis is, dat zij over een militaire sub-organisatie beschikt, de Hisjoellah, die, volgens een recente opgave, 30.000 manschappen telt, getraind en gewapend.

Zooals uit het bovenstaande blijkt, is het meerendeel van Sjahrirs kabinetsleden — zeven van de twaalf — partijloos. Bovendien zijn de partij-ministers, die in het huidige kabinet zetelen, niet in de „regering” opgenomen vanwege hun partijlidmaatschap, doch louter en alleen om hun persoonlijkheid. Toen Sjahrirs kabinet werd gevormd had men voor oogen een nationaal zakenkabinet. Later echter is men van inzicht veranderd. Vooral in de laatste maanden is van verschillende zijden de wensch geuit, dat het kabinet Sjahrir zou worden omgevormd tot een partijenkabinet en wel zoodanig, dat de verschillende politieke stroomingen in den lande zoo veel mogelijk evenredig naar hun sterkte vertegenwoordigd zouden zijn.

Sinds Dr. Van Mook zijn voorstellen aan Sjahrir overhandigde, zijn deze stemmen luider geworden. Dit ging gepaard met een propaganda om slechts besprekingen te houden „op basis van 100% onafhankelijkheid”. Tusschen deze twee desiderata bestaat natuurlijk eenige correlatie.

De climax werd bereikt, toen het Badan Pekerajaan (werkcomité) van het Komite Nasional Indonesia Poesat (Centraal nationaal Indonesisch comité) een resolutie aannam, waarin werd aangedrongen op een reconstructie zoowel van regering als van het centraal nationaal comité in dien zin, dat beter de verschillende bestaande stroomingen vertegenwoordigd zouden zijn. Soortgelijke wenschen waren reeds naar voren gebracht door de P.N.I. op haar congres van 29—31 Januari, de P.K.I. (Partai Kommunis Indonesia) op haar congres van 8—9 Februari en door de Masjoemi op haar congres van 10—13 Februari. Ook de „persatoean perdjoengan” (volksfront), de schepping van den legendarischen communist Tan Malaka, betuigde hiermede haar instemming op een vergadering te Djokja op 20 Februari j.l.

Gaf de republikeinse regering openlijk toe, dat het propageeren van de slogan: „alleen besprekingen op basis van 100% onafhankelijkheid” haar in „een hoek drong” — de gemeenschappelijke en gelijktijdige eisch de twee voornaamste „staatsorganen” te hervormen, geuit door de sterkste Indonesische groepeerings van dit oogenblik, kon door haar zeker niet genegeerd worden.

Het is vrijwel zeker hieraan toe te schrijven, dat Sjahrir met zijn bijna voltallige kabinet naar Djokja trok, om President Soekarno, die juist van een tournee was teruggekeerd, te raadplegen. Deze raadpleging betrof derhalve niet alleen en in de eerste plaats de voorstellen van Van Mook, maar evenzeer, zoo niet meer, de urgente kwestie van de kabinetsreconstructie. Dit wordt trouwens nog extra belicht door het feit, dat tezelfdertijd een delegatie van twee leden van het Badan Pekerajaan (werkcomité)

van het Centraal Nationaal Comité naar Djokja ging met het doel den president te spreken. Hun gesprek bewoog zich alléén op het platform van een kabinetsreconstructie en wijziging van de samenstelling van het Centraal Nationaal Comité, om deze beide lichamen een getrouwere weerspiegeling te doen zijn van de politieke bewegingen onder het volk.

Woensdagmiddag j.l. kwam Sjahrir uit Djokja terug, vermoed en, naar het mij toescheen, lichtelijk gedisillustioneerd. Besloten was, dat de vergadering van het Centraal Nationaal Comité op 28 Februari te Solo vergaderend, zou beslissen zoowel over de kwestie van de kabinetsreconstructie als over de voorstellen van Van Mook. Deze vergadering zou moeten uitmaken of de voorstellen van Van Mook in principe voor de nationalistische aanvaardbaar zijn als basis voor onderhandelingen en — zoo ja — langs welke lijnen de onderhandelingen zich zouden dienen te bewegen.

Even voordien, n.l. op 26 Februari zal te Djokja een vergadering plaats hebben van de leiders der verschillende politieke partijen om zich te beraden over een eventuele reconstructie van kabinet en Centraal Nationaal Comité. Sjahrir zal ter bijwoning van beide vergaderingen weer naar Midden Java moeten trekken.

Het is duidelijk, dat de volmacht, die Sjahrir aanvankelijk voor de onderhandelingen had gekregen, hierdoor de facto is ingetrokken. Tot den 28sten dezer immers kan hij niet met de werkelijke onderhandelingen met Van Mook een aanvang maken, daar het Centraal Nationaal Comité in deze zal beslissen. Deze machtsoverdracht van premier naar Centraal Nationaal Comité is van groot belang.

(c)

In globe kunnen de wenschen inzake de kabinetsreconstructie als volgt worden samengevat.

De Masjoemi wenscht een sterkere vertegenwoordiging. Oorspronkelijk is van de zijde der Masjoemi nog al wat critiek geuit op Natsir en Rasjidi, die als Masjoemi-leden, in een niet-partij-kabinet zitting namen.

Van den kant van de Partai Socialis zijn soortgelijke geluiden vernomen over de drie socialistische ministers. Masjoemi en Partai Socialis verweten bedoelde ministers hun program ontrouw te zijn geworden, door in een kabinet te werken zonder bepaalde partij-doelstellingen na te streven. Dat men dit reeds vrijwel van den aanvang af deed, nadat men toch zelf zijn fiat had gegeven aan het beginsel van een partij-loos zaken-kabinet, kan alleen verklaard worden door een gebrek aan politieke routine.

Nu men dan eindelijk is besloten tot de instelling van een wezenlijk partijen-kabinet, vallen uiteraard echter automatisch deze bezwaren tegen genoemde figuren grootendeels weg.

De Masjoemi, die het sterkst genoemde critiek heeft uitgeoefend op Natsir en Rasjidi, heeft bovendien een versterking van haar positie op het oog. Het is haar een doorn in het vleesch, dat de portefeuille van Onderwijs bij een Christen berust, n.l. bij Dr. Soetan gelar Goenoeng Moelia.

De Partai Socialis wil ook nog wel wat sterker vertegenwoordigd worden. De P.N.I., een fusie van verschillende gematigde sociaal democratische groepen (ge-

matigder in hun socialistisch streven dan de Partai Socialis) en waarvan de Serindo de belangrijkste opgeslorpte partij is, heeft ook aspiraties. Doch het valt te betwijfelen of de groote partijen de P.N.I. wel voldoende representatief achten. Meer dan één zetel zal zij wel niet krijgen, als ze er toch in mocht slaan in het kabinet door te dringen.

De communisten zijn verdeeld over twee partijen: de P.K.I. (Partai Komunis Indonesia van Mr. Joesoeph, Soepranto en Mah. Sjah) en de P.R.D. Partai Rakjat Djelata (Proletariërspartij). De aannemelijkste figuur is Moh. Sjah. Doch ook hier hangt alles af van het oordeel der anderen.

Het heeft weinig zin zich in speculaties te verdiepen. Te meer daar men in alle nationalistische kringen, van welke kleur of gezindheid ook, de meest uiteenlopende meeningen en voorspellingen hoort verkondigen.

Van deze diverse opinies verdient er intusschen één bijzondere aandacht, n.l. van den grijzen hadji Salim. Volgens Salim zijn sommigen der opposenten al weer geschrokken van hun actie. Hij beschouwt den eisch van „besprekingen op basis van 100% onafhankelijkheid” als een soort politieke agitatie, een soort van overvragen om den Indonesischen onderhandelaars meer ruggesteun te geven. Wat verder de kwestie van de kabinets-hervorming betreft, afgezien van de principiële wenschelijkheid van een partijen-kabinet, meende Salim, dat de heeren, die nu pogen medestanders in het kabinet te krijgen, achteraf zullen huiveren voor de verantwoordelijkheid. Hij achtte het lang niet uitgesloten, dat het meereendeel tenslotte de positie van vrije oppositie zouden verkiezen boven die van verantwoordelijke mede-regeerders. Als opposenten kunnen zij vrij critiek oefenen, vrij propaganda voeren, vrijelijk de meest radicale oplossingen bepleiten. Waarlijk een positie, die voor velen heel wat meer attractie bezit dan werkelijk de belangen des volks te behartigen naar beste weten en geweten.

Tot zoover hadji Salim. De naaste toekomst zal leeren of de grijze Moslim gelijk had of niet.

Maar of nu de kabinetsreconstructie slechts van beperkten omvang zal zijn, zooals Salim meent, of wel een belangrijker allure zal hebben, deze episode in de politieke ontwikkeling is toch van het grootste gewicht.

Volksfront en Masjoemi, die tezamen met het werkkomité den belangrijkste stoot hebben gegeven tot de huidige impasse, hebben de verantwoordelijkheid te dra-

gen voor het uitstel van de onderhandelingen.

Het heeft geen zin om, nu de kabinetsreconstructie nog in de lucht hangt, speculaties te uiten aangaande de vooruitzichten, die de onderhandelingen zullen bieden, wanneer in het nieuwe kabinet en hervormde Nationaal Comité meer radicale elementen vertegenwoordigd zullen zijn. Het heeft ook betrekkelijk weinig zin erop te wijzen, dat Masjoemi en Volksfront het gemunt hebben op de portefeuilles van binnenlandsche en buitenlandlandsche zaken, die thans onder Sjahrirs beheer zijn — zoolang de beslissing niet is gevallen.

Maar wel van importantie is te constateeren, dat door deze politieke verwickelingen het moment, waarop de heropbouw van dit zoo zwaar beproefde land kan beginnen, weer is uitgesteld. Hadde men het kabinet willen wijzigen, waarom dan niet eerder? Waarom dan juist op het oogenblik, waarop de onderhandelingen zouden aanvangen? Waarom niet een representatief kabinet gevormd vóór de de terugkomst van Van Mook?

Het intrekken van mandaten, wanneer onderhandelingen juist geopend worden — het hervormen van een regeering, wanneer deze juist haar opdracht staat te vervullen, is een procedure, die weinig bevorderlijk is voor een vlotte oplossing van hangende problemen.

Voor de Nederlanders moge deze methode onaangenaam zijn — geheel afgezien van de vraag in hoeverre de samenstelling van het nieuwe kabinet den gang der onderhandelingen minder gunstig zal beïnvloeden. (Onaangenaam, omdat zij deswege alle maatregelen, gericht op den heropbouw van Indië, weer moeten opschorten). Doch zij kunnen in dezen tenminste hun handen in onschuld wasschen.

Anders staat het met de Indonesische politici. Men kan niet anders zeggen, dan dat deze onverantwoordelijk hebben gehandeld. Onverantwoordelijk, omdat zij hiermede de hulpverlening aan hun arme volk, den heropbouw van Iboe Indonesia — waar zij immer den mond vol van hebben — terwille van partij-politieke overwegingen, zoo niet in de waagschaal hebben gesteld, dan toch hebben vertraagd.

Neen, hartverheffend is de politieke ontwikkeling in het kamp der Indonesische nationalistischen den laatsten tijd niet geweest.

Maar er zijn — gelukkig! — ook onder de gematigde Indonesische nationalistischen personen, die dit inzien. Mogen zij zich in de toekomst meer doen gelden. Tot heil van volk en land van Insulinde! T.

Van de Redactietafel

Bij de Uitgeverij „D.A.V.I.D.” te Amsterdam is van de hand van G. L. Tichelman verschenen: „Indonesisch dossier”, neen, gelukkig nu eens niet een boek met politieke beschouwingen, maar een bundel verzen van den grooten Archipel, verzen die geboren werden uit het leven der inheemschen op de verschillende eilanden. Tichelman is een kenner bij uitnemendheid van de zeden en gewoonten der inheemsche rassen, hij weet wat er leeft in het gemoed ook van de eenvoudigste dorpsbewoners en hij heeft de uitingen van dit gemoedsleven bestudeerd. Resultaten van deze hoogst interessante studie vindt men in dezen bun-

del bijeen. Men vindt er „Amoureuse Atjehsche liedekens” in evengoed als poëzie uit de Bataklanden, men treft er Moluksche minneliedjes aan en Ambonsche kinderliedjes, en lyrische uitingen van een die Indië zeer lief heeft. Schoonheid en wijsheid spreken uit menig op het oog simpel liedje. Voor velen zal dit bundeltje een openbaring zijn.

De aantrekkelijkheid van deze uitgave wordt nog verhoogd door de teekeningen van H. G. Kresse, knappe illustraties, die van originaliteit en fantasie getuigen en die daarenboven een groote technische vaardigheid verraden. Er zijn illustraties bij die, artistiek, ware juweeltjes zijn.

Van Londen naar Batavia

(Vervolg) *Een angewane reis in bewogen dagen*

Op Mingaladon, een schoon-klinkende naam voor een trieste zandzee met stalen startmatten en enkele primitieve barakjes, wachtte ik twee uren in de brandende zon op een truck, die me naar Camp No. 4 F.A.R.H.U. voerde: een afkorting voor een onbeleefden mond vol woorden.

De betekenis doet er ook weinig toe. Maar het is een transitcamp. En dat zegt meer dan de lange rij van woorden, waarvan F.A.R.H.U. de afkorting is. Men slaapt er op langwerpige geraamten, anderhalve decimeter hoog, waarop kippengaas is gespannen. Maar het kippengaas is kapot. In werkelijkheid ligt men er dus op den zandigen grond. Wat zoo tragisch nog niet is, als het maar niet regent...

Ik ontmoette er een overste van het K.N.I.L., die er al weken had zitten wachten om verder te reizen naar Singapore. Zijn voorspellingen over oponthoud hier maakten mij bepaald somber. En gelijk kreeg hij. Het duurde een week voor ik verder kon.

In die week was het dus volgens de theorie slapen op kippengaas, maar in de praktijk dutten op den grond.

Zoo vierde ik dan ook Kerstmis in Rangoon. De vreemdste Kerstmis, die ik ooit gevierd heb. Beide Kerstavonden floten de kogels langs mijn hoofd. Maar ernstig was het niet, zeiden de Engelschen, alleen maar een bende bandieten, die poogde te plunderen.....

Den eersten Kerstavond vierde ik in de Britsche officers mess. Het was ontroerender, dan ik had vermoed. Geheel onverwacht kwamen er een twintigtal Birmaansche schoolkinderen onder leiding van hun meester. Het waren Christen-Birmaantjes, wier school tijdens de krijgsverrichtingen was plat gebombardeerd. Zij zongen Kerstliedjes, in het Engeiscn en Birmaansch. En indien ooit Kerstliedjes een diepen indruk op mij maakten, dan waren het deze liedjes van die kleine Birmaansche meisjes en jongetjes, die hun donkere kraaloogetjes onschuldig en nieuwsgierig lieten rondwalen door de mess, en die met hun gezang de eenheid en goodwill vertolkten van allen van goeden wille, van welke kleur of landaard ook.

Zelfs de verharde veteranen van den Birma-veldtocht waren aangedaan.

En zij bewezen van hun kant hun goeden wil door een groote som te verzamelen voor den heropbouw van de verwoestte school.

Den tweeden Kerstavond bracht ik door bij de Prinses Margriet-compagnie, die gelegerd was naast het Mental Hospital. Deze troep bestaat uit ex-krijgsgevangenen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, die aan den beruchten Birmaanschen spoorweg tewerk gesteld geweest zijn. Eén van de vele groepjes en groepen van Nederlandsch-Indische ex-krijgsgevangenen, die al maanden en maanden wachten, in Birma, op Malakka en in Siam, op terugkeer hetzij naar Nederland hetzij naar Java..... Wachten en nog eens wachten.....

Deze jongens, onze jongens, vierden

hier, ver van huis en familie, het Kerstfeest, zooals wij dat in Nederland gewend zijn te doen. Een gezellig, eenvoudig Kerstdiner, stichtelijke toespraken van een Limburgschen kapelaan en een Canadeeschen collega en Kerstliederen, door alle manschappen en officieren meegezongen. Dan kwamen de vaderlandsche liederen aan de beurt en hoe meer de avond vorderde, hoe meer populaire liederen er opstegen uit de kelen van deze dappere jongens.

Er waren ook enkele Nederlandsche dames te gast gekomen. Een van hen droeg onroerend-eenvoudig een toepasselijk gedicht voor. De jongens gaven van hun waardeering blijk door het kleine damesgezelschap een taart van eigen makelij aan te bieden.

„Thuis” gekomen, ging ik dadelijk naar mijn kippengaas-bed. Maar weer zoemden, evenals den vorigen avond, de kogels hinderlijk dicht voorbij. Een vreemde Kerstmis.....

De rest van de dagen bracht ik, om het kamp te ontvluchten, door met zwerftochten in de stad der pagoden. Zoowaar, het goudblad van de hooge pagode-spitsen

is door de Japanners niet aangeraakt. Maar afgebladderd door den tand des tijds is het wel. Nu begint men weer met het onderhoud van deze fascinerende Godshuizen.

Behalve de pagoden heeft Rangoon, in dezen tijd, weinig aantrekkelijks. De stad heeft zwaar geleden onder de gevechten. Zij heeft een verwaarloosd en geschonden uiterlijk. Vooral de havenwijk is ernstig getroffen door bommen.

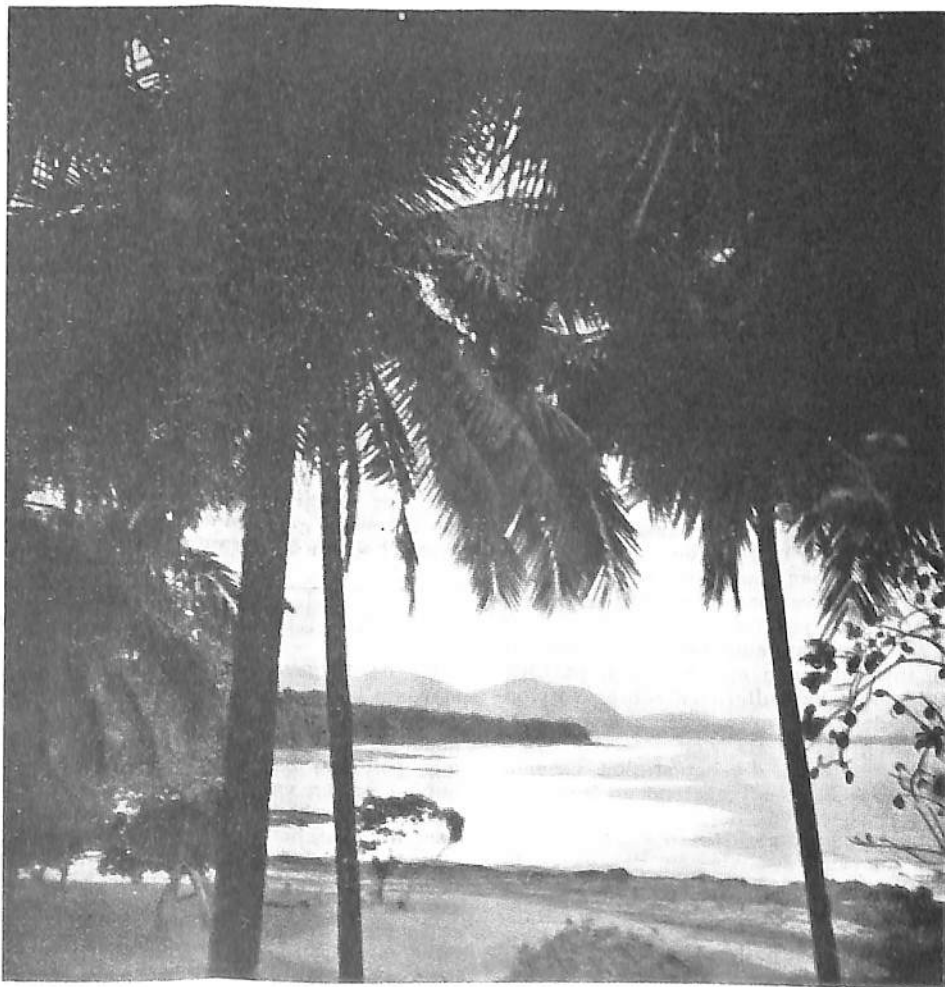
Eindelijk, op een morgen, kwam de dienstdoende kapitein van No. 4 F.A.R.H.U. mij mijn ticket brengen. Nog dienzelfden avond naar het vliegveld Mingaladon, luidde het parool.

Accomodatie was er op Mingaladon niet. Den heelen nacht zat ik op een stoel in een van de barakjes aan de zoom van het vliegveld en poogde te slapen. Maar het bleef bij een poging. Afleiding was er intusschen genoeg.

Allereerst stak men in de buurt een soort vuurwerk af van lichtkogels: roode, witte en groene. Een aardig schouwspel en een leuk bedrijf als men niets te doen heeft, de oorlog voorbij is en het overvullig materiaal toch op moet.

Bovendien werd er wat geschoten. Ook dat trekt belangstelling en geeft afleiding, als de kogels niet te dichtbij snorren.

Het was vroeg in den ochtend, kort na zonsopgang, toen wij startten van Rangoon en het gezegende Mingaladon plus No. 4 F.A.R.H.U. onder ons weggleden. Op dezen tocht deed ik weinig indrukken

DE ZUIDKUST VAN JAVA. — (Wijnkoopsbaai).

op. Die slapeloze nacht op het stoffige vliegveld en de vele nachten op het kapotte kippengaas lieten zich gelden. Landingsplaatsen waren Penang en Kuala Lumpur, waar ik voor het eerst Japansche krijgsgevangenen zag. De kerels zagen er goed doorvoed uit en werken deden ze op zijn elf-en-dertigst.

Laat in den namiddag naderden we Singapore. De lucht hing vol grijze wolkendotten; het uitzicht was slecht.

We waren naar schatting nog maar een twintig minuten vliegens van Singapore, toen de bestuurder een bericht aan de passagiers doorgaf: „Message received by radio from Singapore: Return to Kuala Lumpur. Weather here closed in for 11 hours”.

Terug naar Kuala Lumpur! De passagiers trokken lange gezichten. Vooral degenen, die in Kuala Lumpur waren ingestapt en voor de accommodatie daar blijkbaar al even weinig appreciatie koesterden als ik voor Mingaladon en No. 4 F.A.R.H.U. De machine maakte een tragisch nadrukkelijken zwaai en daar gingen we..... terug naar Kuala Lumpur.

Nauwelijks hadden we een minuut of tien gevlogen, of de Dakota zwenkte al weer honderd tachtig graden. Op hetzelfde oogenblik circuleerde een nieuw bericht van den gezagvoerder: „Further message from Singapore reads: Conditions at Singapore improved. Can land here now”. En de gezichten in de kajuit klaarden op. Dus **toch** naar Singapore!

Een half uurtje later landden we inderdaad, veilig en wel bij de Leeuwenstad...

Singapore heeft weinig geleden van den oorlog. Alle groote gebouwen in het centrum, inclusief de banken, zijn volkomen in tact. Wel heeft de stad een lichtelijk haveloos aanzien door gebrek aan onderhoud. Maar het viel mij enorm mee.

Voedsel is er echter nog schaarsch.

Zelfs Raffles, waar ik logeerde na den eersten nacht in een transit camp te hebben doorgebracht, geeft maar een matig dinertje weg. En het hotel is overbevolkt. Een aparte kamer voor een gast is een ondenkbaar anachronisme geworden. Men geeft er met vier, vijf of zes lotgenooten één kamer.

Neen vergelijkingen met Raffles van vóór den oorlog kan men beter achterwege laten.

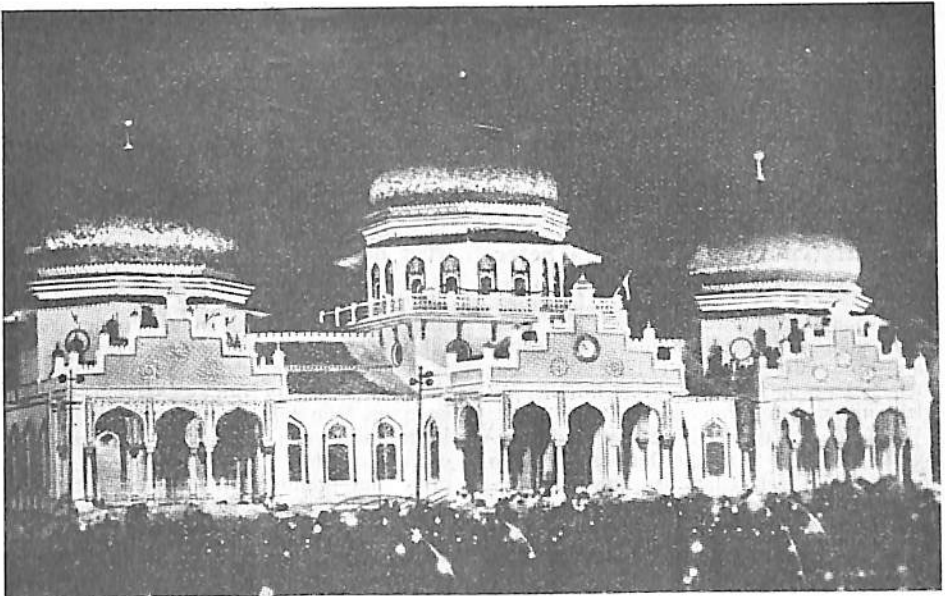
Het nachtleven, vroeger in Singapore opgewekt en bont, beteekent ook niet veel.

Nederlanders zijn er in grooten getale: burgers zoowel als militairen. De eerste zijn voornamelijk ondergebracht in het Wilhelmina-kamp, Beatrix-kamp en Irene-kamp. Allemaal landgenooten, behoorende tot de groote categorie der wachtenden.

Als men zich in het moederland toch eens kon voorstellen, wat dat wachten beteekent, verzuchtte een nauwelijks van malaria en dysenterie herstelde vrouw, die ik er sprak, toen ik vergeefs navraag deed naar familie en kennissen.

„Ik weet wel, men tracht wel het een en ander te doen aan gezinshereniging, maar het gaat zoo langzaam — en tenslotte willen we hier toch ook niet eeuwig werkeloos blijven zitten.....”

Deze cri de coeur typeert de algemeene stemming onder de Nederlandsche burgers en militairen. Wat nu ook de oorzaak moge zijn van de trage afwikkeling van zaken, die stemming is er. Zij is een

MINARET TE MEDAN.

tastbare en ... diep betreuenswaardige realiteit. Vooral als men beseft, dat deze menschen hier het over het algemeen nog harder, oneindig veel harder hebben gehad dan de Nederlanders aan de Noordzee.....

Het laatste traject: Singapore-Batavia. Het schouwspel van het verglijdende water onder mij had zijn bekoring verloren. Trouwens vrij spoedig versluisde nevel en wolken de wereld beneden mij.

Waar ik op wachtte was het eerste streepje van Indisch grondgebied. Zes jaren was het geleden, dat voor mijn oogen de kust van Sumatra achter den gezichtseinder was verdwenen. Zes lange jaren van bittere scheiding. Zes jaren van oorlogsgeweld en verdwazing.

Hoe zou ik alles weerzien?

En daar schemerden al tusschen het opengescheurd wolkendek de groene heuvels en bergen van Sumatra. Daar dook de Apenberg op en daalden we, doken we naar het vliegveld van Padang: Indië, ons Indië! Ik was er weer. Ik snoof de lucht op en keek rond, natuurlijk naar bekenden — die er niet waren — en naar de oude vertrouwde omgeving, die er wél was, al was er ook het een en ander veranderd.

Er stonden wat katjongs te nontonnen langs den kant van het vliegveld. Als vanouds. Er waren Jappen, krijgsgevangenen, die barang aan en af zeulden. Dat was nieuw. Er was kopiee toebroek, als vanouds. En enkele Britsche officieren. Die waren er vroeger niet.

De Apenberg stond er nog altijd. En ook de palmen met hun groene kronen in de blauwig-vage verte.

En verder ging het. Naar Palembang. En van Palembang naar Batavia.

We vlogen het laatste eind over zee. De Duizend Eilanden doken op, als smaragden gezaaid in het blauwgroen van de Javazee.

En daar lag Priok, het goede oude Priok, waar de mailboten aankwamen en afvoeren. Waar men kennissen afduwde en opving, waar Indië lachte en huilde, het Indië met zijn warme hart en lichte gemoed. Nu lagen er wat oorlogsschepen en enkele vrachtbooten.

Daar was ook Kemajoran, het nieuwe vliegveld, dat de rol van Tjililitan heeft overgenomen voor de burgerluchtvaart.

De motoren van de Dakota slaakten een laatste zucht en stil stonden we. Bagage uitladen en dan in een vrachtwagen naar het stationsgebouwtje voor enkele formaliteiten.

„Hallo, oude jongen, jij ook weer in Indië?” Mijn beste vriend uit het goede oude Indië stak mij de hand toe, nog geen twee minuten nadat ik weer Bata-

vische grond onder de voeten had. De draad van het verleden hechtte zich aan het heden. Hoe dit heden is, was nog een probleem voor mij — daarover in de volgende artikelen. Maar de oude Indische hartelijkheid en gastvrijheid zijn er nog en dat alleen al sterkt het gemoed, wat er ook gebeure

Flitsen

uit herrijzend Batavia

Situatie wordt iets beter, maar zéér, zéér langzaam.

Batavia is bezig te herrijzen. Het gaat moeizaam en de vorderingen zijn allesbehalve bevredigend, maar langzaam aan toch ziet de nauwkeurige toeschouwer de toestanden verbeteren.

In de eerste plaats is men met de veiligheid al heel wat verder dan enkele maanden, ja zelfs dan een maand geleden. Het was in de laatste dagen van December j.l., dat de Britsche overheid krassere maatregelen nam. De onbetrouwbare inheemsche politie werd in haar kazerne geconsigneerd en zou worden uitgekamd op kwade elementen. Men begon omstreeks denzelfden tijd systematischer en krachtiger te doorzoeken naar terroristen. En ook dit leverde gunstige resultaten op. Er mag hier wel eens een eersaluut worden gebracht aan de troepen van het Koninklijk Nederlandsch Indische Leger, die aan deze patrouille-activiteit deelnamen. Wij willen onze bondgenooten niet kwetsen, maar het is een ontegensprekelijk feit, dat daar waar de Nederlandsche troepen in actie kwamen, in minimum van tijd orde en rust hersteld werden. Zoo op Passar Minggoe, de groenten- en vruchten, "hal" van Batavia. Onze jongens kwamen er en het was er rustig in een oogwenk. Er werd krachtig en doeltreffend opgetreden. Binnen enkele dagen kwamen er weer de djoelans (verkoopers) en het leven hernam zijn normalen gang. Hetzelfde is nu enkele weken geleden gebeurd in Mr. Cornelis. Dit gebied kregen onze troepen toegewezen. In enkele dagen tijds waren kwaadwilligen en rampokkers gegrepen en heerschten er orde en rust. Het stadsbestuur trof maatregelen om de totaal vervuilde passars, waar afval en allerhande ongerechtigheid op sommige plaatsen een halven meter hoog lagen opgestapeld, op te knappen en ook de rioleering te herstellen. Deze herstelwerkzaamheden zijn nu een week geleden begonnen en men kan Meester nauwelijks meer herkennen.

Zij kennen het klappen van de zweep, onze jongens!

Zoo wordt de toestand geleidelijk aan normaler, of liever gezegd: minder abnormal. Want vóór alles weer draait als

vóór den oorlog, moet er nog heel wat water door de Tjitaroem stroomen!

In ieder geval komt het niet meer voor, dat men op verschillende plaatsen tegelijk in de stad hoort knallen. Zoo was het nog met Oud en Nieuw. Velen vierden de jaarswisseling opgewekt met muziek en dans. Men danste zelfs op straat (op den Indramajoeweg) en op den Tösariweg, en elders stak men vuurwerk af. Maar door het geluid van het wegstervend vuurwerk — (het was heusch niet dat onafgebroken geknetter van vóór den oorlog) en door de dansmuziek heen, klonken gewerschoten en af en toe vuurstooten van mitrailleurs in de verte. Het was een krankzinnige wereld, die danste op een vulkaan! En men wist het!

Fabelachtige prijzen.

De economische toestand is niet veel verbeterd. Naar de prijzen te oordeelen zelfs achteruitgegaan. Dit geldt zoowel voor de prijzen van voedingsmiddelen als voor die van kleding. In December en begin Januari betaalde men voor een liter beras (ongekookte rijst) rond tien gulden. Nu legt men voor dezelfde hoeveelheid beras een lapje van vijftientig neer. De vleeschprijs, die omstreeks de jaerwende even boven de dertig gulden lag, bedraagt thans vijf en zestig à zeventig gulden per kilo. Een kam pisang radja kostte twee maanden geleden twintig tot vijf en twintig gulden. Nu ligt de prijs tegen de dertig gulden aan. Met de kleding is het zoo mogelijk nog erger gesteld. Voor zakdoeken, die rond Nieuwjaar 25 gulden per stuk kostten, heeft men nu het dubbele te spendeeren.

Voor een meter khakigoed moet men 250 gulden betalen. Een sarong van slechte kwaliteit kost 1300 gulden, één van vóóroorlogsche kwaliteit 4 à 5 duizend gulden!

Duizelingwekkende prijzen, die zelfs voor den Nederlander in het moederland, die in den laatsten tijd der bezetting anders ook wel zoo het een en ander gewend was, ontstellend moeten zijn.

Een belangrijk deel van den handel

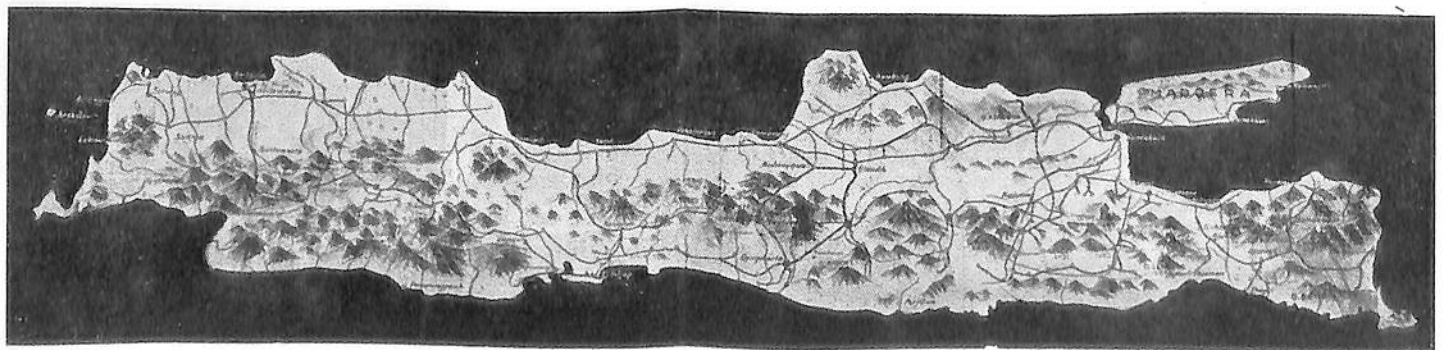
speelt zich af op „passar atoom”, een treffende benaming voor de zwarte markt. De prijzen zijn er inderdaad, sedert de bezetting, als de explosie-woik van een atoombom omhoog geschoten. En zooals we juist aantoonde, blijven ze zich nog steeds in opwaartsche richting bewegen.

De grootste „passar atoom” wordt gehouden op Noordwijk en Rijswijk. Men koopt daar openlijk en vroolijk groente, schoenen en wat dies meer zij. Niemand neemt er aanstoot aan, en er wordt niets tegen dezen zwarten handel ondernomen. Men meent misschien, dat de „passar atoom” onder de huidige omstandigheden een bijna onontbeerlijke functie heeft te vervullen. En wellicht ook oordeelt men, dat de prijsstijging niet in hoofdzaak of alleen aan de instelling van „passar atoom” is te wijten. Inderdaad hebben ook het gebrekkige vervoer, de hooge soldij der geallieerde troepen en een steeds verder voortschrijdende verarming der stocks (bij de zwarthandelaren voornamelijk), hun kwaden invloed. Verder blijft de invoer beneden peil en ligt de inwisseling van het Japansche geld in het verschieft, tegen drie centen per Japansche gulden naar men zegt. Ook dit laatste vooruitzicht speelt bij de prijsstijging, al naarmate de datum der geldinwisseling nadert, een steeds grootere rol.

Batavia's wonde plek.

Een kwade steê in de samenleving vormen hier nog steeds de kampen. Duizenden Europeanen, inclusief of voornamelijk zelfs vrouwen en kinderen, hebben nog geen andere huisvesting dan de kampen: Kramat-kamp, Tijdeng-kamp, Adekkamp, Struyswijk-kamp, etc. Het klinkt harteloos te zeggen, dat de toestanden hier verbeterd zijn. Want al is dit ongetwijfeld zoo, er mankeert nog zooveel aan de meest eenvoudige levensbehoeften — vuilafvoer, watervoorziening, etc. — dat men een gemoed van steen moet hebben om te verklaren, dat de situatie verbeterd, en daarmee..... basta! Zeker, de voedings-toestand is veel verbeterd, men heeft eenige, doch onvoldoende verbetering ge-

EEN OVERZICHT VAN DE GEBERGTEEN OP JAVA.

bracht in de hygienische omstandigheden, er zijn medicijnen verstrekt en er wordt medische hulp geboden. Maar nog blijft de toestand er menschonwaardig! In een kamp als dat van Struyswijk ligt men zoo afgelegen, dat de zieken niet naar den dokter durven wegens de onveiligheid, en het doktersbezoek aan dit kamp laat om dezelfde reden ook veel te wenschen over.

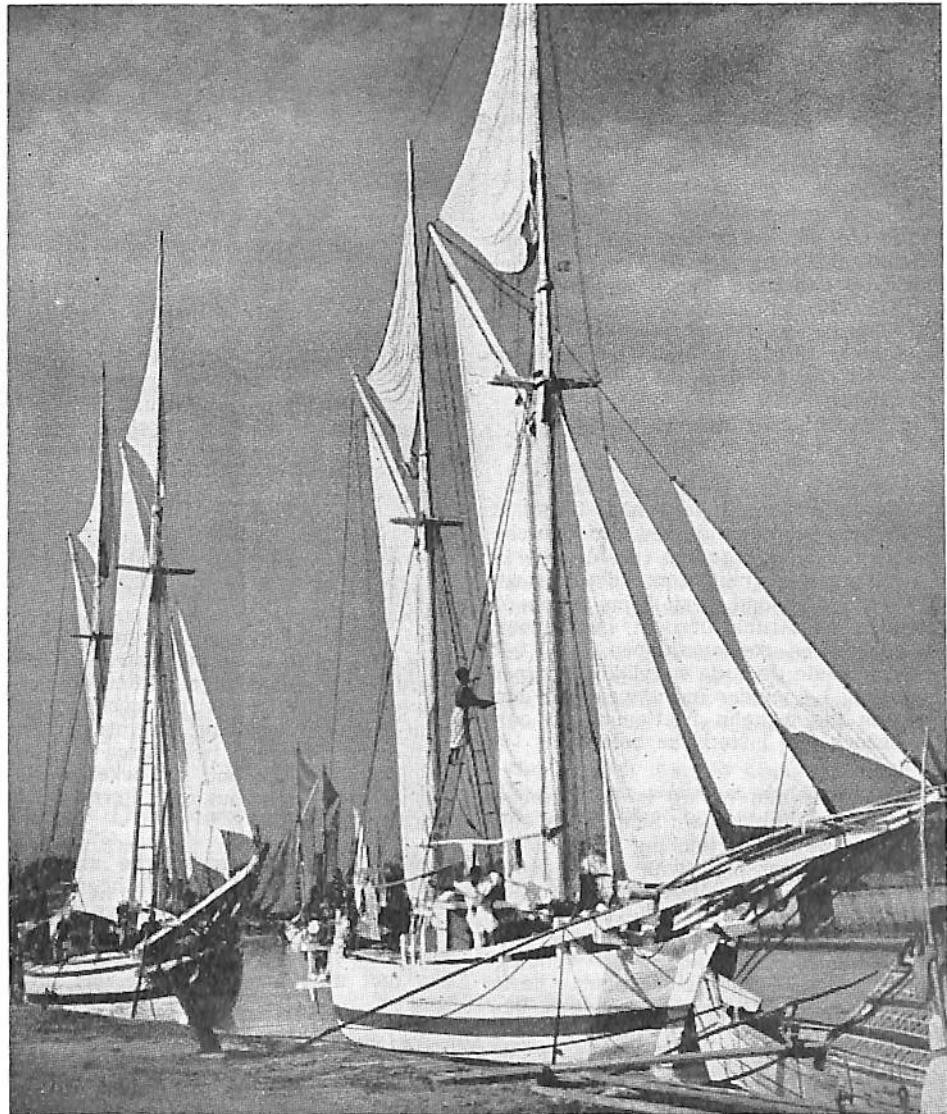
Neen, dit is een wonde plek in de Bataviasche samenleving. En deze zal slechts geheel verdwijnen met de opdoeking der kampen zelf. Voorloopig zal dit wel onmogelijk zijn, gezien het enorme aantal menschen, dat in Batavia verblijft. Er worden er wel afgevoerd, geëvacueerd naar Holland of elders, maar er komen ook voortdurend menschen bij, evacué's van de kampen uit Midden Java, Bandoeng, enz. Voor zoover deze niet meer ondergebracht kunnen worden in de toch reeds overvolle particuliere huizen, worden ze maar weer in de kampen gestuwd. Het is een wanhopige taak voor de leiding om de zaken onder deze omstandigheden in het goede spoor te houden en bovendien nog te verbeteren. Maar het moet en zal gebeuren! En wie niet tegen deze allerdringendste taak is opgewassen, dient te verdwijnen en plaats te maken voor lieden met méér organisatie en vooral improvisatietalent!

Het stadsbeeld.

Het stadsbeeld zelf is intusschen een weinig opgeknapt, al lijkt het nog bij lange niet op het goede, oude, keurig onderhouden Batavia van vóór den oorlog. De eenige weg, die in goeden staat verkeert, is de Priokweg, zoodat de kersversch aangekomenen, die via dezen weg naar Batavia's benedenstad of Weltevreden rijden, om te beginnen een veel te optimistischen indruk krijgen. Maar lang duurt dat niet. Al spoedig moet de bestuurder over den weg zigzaggen om de vele en diepe gaten te vermijden, die de veeren van zijn wagen op een te zwaren proef zouden stellen. Zoo is het op Glodok, zoo is het op het Koningsplein, in Gang Scott, Laan Holle, op Tjikini, en waar men ook komt. Eindelijk, enkele weken geleden, is men begonnen met het herstel van de wegen. De Japansche krijgsgevangenen werden daarvoor dan eindelijk aan het werk gezet. De heeren hadden niet veel animo. Het ging op zijn slofjes en het materiaal, dat men gebruikte, was ook totaal onvoldoende. Het losse macadam, dat men zonder meer in de gaten stortte, werd er in een minimum van tijd weer uitgereden. Maar hier en daar gebruikte men toch ook teer en pek als bindmiddel. Het is iets beter geworden, maar veel heeft het nog niet om het lijf.

De openbare gebouwen en vele huizen zien er voor het meerendeel nog haveloos uit. Juist dezer dagen is men begonnen het Paleis van den Gouverneur Generaal, dat, als vrijwel alle groote gebouwen, met een grijsgroenen laag camouflageverf was bedekt, weer in het wit te zetten. Het gebouw, waarin vroeger Onderlinge Hulp was gevestigd, op Noordwijk, heeft ook weer een frisch kwastje gekregen. Maar dat komt omdat er nu La Conga is gevestigd, een rendez-vous voor de geallieerde en Nederlandsche militairen. 's Avonds wordt daar gedanst, evenals

DE HAVEN TE MAKASSAR.

in de Box-club op Meester (of Djatinegara, naar de nieuwe Indonesische betiteling van dit verstaafgelegen stadsdeel van Batavia).

Doch deze gevallen behooren nog tot de uitzonderingen. Voor het meerendeel steekt Batavia nog in oorlogsgewaad met zijn grijsgroene gebouwen, kapotte wegen, slechts voor de helft weggebroken „gedeks" (van bilik opgetrokken omheiningen) en geschonden Koningsplein (waar vóór het gebouw van de N.K.P.M. de weg is omgelegd, zoodat er een stuk van het fameuze plein, ter hoogte waar vroeger de Pasar Gambir gehouden pleegde te worden, ten slachtoffer is gevallen).

Het uitgaansleven, dat we zoo juist even aanstipten, heeft weinig of niets te beteekenen, zeker niet, wanneer men het vergelijkt met het opgewekte en soms ietwat opgeschroefde vooroorlogse sociëty-leven in de Indische hoofdstad. In Hotel des Indes zit het stampvol met geëvacueerden en ook in Hotel der Nederlanden hangt een kampsfeer door de talloze evacué's, die er tijdelijk verblijven in afwachting van hun vertrek naar Patria.

Druk verkeer.

Het verkeer in de stad zelve is al weer levendig geworden en schijnt met den dag in intensiteit toe te nemen. Men ziet een groot aantal voertuigen op den weg, jeeps, vrachtauto's van de Nirub (Nederlandsch-Indisch Rubberfonds: het lichaam, waarin tijdelijk alle rubberondernemingen zijn samengebracht), vrachtauto's van het leger en particuliere wagens. De laatste ziet men dikwerf zielig op de berm staan. De wagens n.l., die den bezettingstijd hebben overleefd, verkeerden in hope-loozen toestand en materiaal voor herstellingen is er vrijwel niet. Het heet echter, dat er spoedig een aanvang gemaakt zal worden niet slechts met den import van vrachtauto's, doch ook van het dringend noodzakelijke kwantum personenauto's.

Zoo is het beeld van Batavia. Bont, navrant soms, maar ondanks alles blijk gevend van vitaliteit, van een streven naar herstel van normale verhoudingen. Moge dit streven binnen niet al te langen tijd bekroond worden door succes. Maar hierbij hangt veel af van de politieke ontwikkeling, waarover in het volgende artikel.

L. F. T.

Wist U dit van Curaçao?

Allerlei gebeurtenissen hebben gedurende de vijf oorlogsjaren in Curaçao plaats gehad, die men in Nederland niet weet. Al zijn deze dingen niet van wereldschokkende aard, toch is het wellicht aardig en nuttig ze te weten. Het is daarom, dat ik er in twee nummers van Het Indisch Nieuws aandacht aan wil wijden.

Ziet hier dan:

Vóórdat Prinses Juliana haar triomfale tocht over vier van de zes Curaçaosche eilanden heeft gehouden (in Mei 1944) die onvergetelijk blijft voor allen die deze hebben bijgewoond, heeft Prins Bernhard Curaçao en Aruba bezocht. Dat bezoek is waardig en goed verlopen, doch het was — mede door de zakelijkheid zijner bedoeling — minder indrukwekkend dan dat van zijn gemalin. Niettemin was ook dit bezoek van historische betekenis.

Gedurende den oorlog is op Curaçao 'n Algemeene Middelbare School gesticht, de eerste onderwijsinstelling in de West waar middelbaar onderwijs wordt genomen. Het is een soort bovenbouw op het Mulo-onderwijs en het eindexamen staat gelijk met een middelbaar eindexamen in Nederland. Deze school is een volledig succes. Het eerste eindexamen heeft plaats gehad. Het aantal leerlingen bedraagt thans méér dan honderd. De school heet naar den gouverneur van Curaçao, die ook gouverneur van New York is geweest: Peter Stuyvesant-college. Voor het schoolgebouw op Pietermaai,

staat zijn standbeeld (hetzelfde dat vóór het Nederlandsche Paviljoen op de wereldtentoonstelling te New York stond). Gedurende haar bezoek heeft Prinses Juliana het plechtig onthuld.

Over onderwijs gesproken: Curaçao heeft nu ook een opleiding voor onderwijzers en onderwijzeressen. En er zijn plannen om te komen tot stichting van een Rechtsschool ter opleiding van Curaçaosche advocaten (praktizjns); een soort evenknie van de Medische school in Paramaribo (Suriname).

De Curaçaosche Radio Omroep (Curom) is gedurende den oorlog zeer in belangrijkheid gestegen. Was het oorspronkelijk een verdienstelijke, particuliere liefhebberij, die in haar soort uitstekend fungeerde met geestdriftige particuliere medewerkers, de Curom is tenslotte een semi-officieele instelling geworden, die gedurende ongeveer twee jaren als omroepster heeft gehad de bekende Nederlandsche letterkundige Ierman de Man.

Nooit waren Nederlandsche ministers op Curaçao vóórdat eerst de heeren mr. P. L. Steenberghe en Ch. Welter het gebiedsdeel bezochten en later de heeren Pieter Kerstens en Van Mook. Allen werden met de hun toekomstige eer ontvangen.

Andere hooge gasten waren: dr. Elie Lescot, president van de Republiek Haïti (thans afgezet en gevlucht naar de Vereenigde Staten) en Mevrouw Eleanor Roosevelt, die ook in Suriname was.

Een merkwaardigheid: Prinses Juliana bezocht drie vreemde staatshoofden in hunne residenties: president Medina (Venezuela); Rafaële Trujillo y Molina (Dominikaansche Republiek); dr. Elie Lescot (Haïti). Twee van deze drie (Medina en Lescot) zijn door revoluties verdreven.

De bekende Nederlandsche kunstenaar Max Tak is gedurende ruim een jaar bioscoop-directeur op Curaçao geweest. De Nederlandsche pianist Teun Don heeft op Curaçao een conservatorium gesticht. De Haagse dansleeraar Rob Lend (Cietroen) had, als kunstschilder, succes op Curaçao.

Een maatschappij werd opgericht

MACAMBA.

(voornamelijk met Canadeesch kapitaal) ter exploitatie van het Arubaansche goud. Initiatiefnemer: de heer Van Nijmegen Schonegevel, oud-directeur der C.P.I.M.

Na de befaamde radio-rede van H. M. de Koningin in December 1942, waarin den Rijksdeelen verregaand zelfbestuur werd toegezegd, besloten de Staten van Curaçao, in speciale plechtige vergadering, een adres van instemming aan Hare Majesteit te zenden.

Na zijn aftreding (in 1942) heeft gouverneur Wouters geruimen tijd als ambtelooz burger te San José (Costa Rica) gewoond. Thans is hij Nederlands vertegenwoordiger in de Caraïbische Commissie.

Vele mutaties hebben zich in het ambtenarencorps voltrokken. Hoofdamtbanen en semi-hoofdamtbanen zijn thans: mr. H. Hoogeveen (financiën); ir. J. Groote (openbare werken); dr. Arends (openbare gezondheid); H. Jeaujon (landbouw, veeteelt, visscherij, watervoorziening); dr. W. J. Goslinga (onderwijs); Cadieres (haven); ir. Willemse (telefoon, telegraaf, radio); dr. J. Süthoff (procureur-generaal).

Een gouvernementele commissie heeft een uitvoerig rapport uitgebracht over decentralisatie van het bestuur. Voorzitter: prof. dr. A. S. Oppenheim.

Gedurende den oorlog waren algemeen militair commandant: kapitein ter zee J. W. van den Donker en schout-bij-nacht baron Von Asbeck. Zij werkten nauw en vriendschappelijk samen met de Amerikaansche bevelhebbers. Eén van deze laatsten, schout-bij-nacht E. T. Chandler, uiterst populair in alle kringen der bevolking, sneuvelde in den krijg, korten tijd nadat hij Curaçao had verlaten. Op plechtige wijze werd zijn nagedachtenis geëerd.

Het aantal (inheemsche) advocaten (praktizjns) is meer dan verdubbeld. Thans oefenen vier Nederlandsche meesters in de rechten de rechtspraak uit: mrs. Van der Meer, O. Burghardt (vroeger Soerabaja); I. Johai en D. S. Jessurun Cardozo (vroeger Amsterdam) broeder van den rabbijn der Portugeesch-Israëlitische gemeente den weleerwaarden heer Is. Jessurun Cardozo.

Op Curaçao werd een groote marinebasis gebouwd, op Aruba en Bonaire moderne kazernes. Op Bonaire leven N.S. B.'ers in een gevangenkamp.

Nieuws uit Indië

(Uit de Indische bladen, loopende tot 18 Februari.)

Vermiste Nederlanders.

Omtrent de omstandigheden, waarin vele niet-Indonesiërs zich in het binnenland bevinden, is weinig bekend, schrijft het Bataviasche „Dagblad“ van 16 Februari j.l.:

Thans zijn van particuliere zijde bijzonderheden binnengekomen betreffende een groepje Europeanen uit Poerworedjo

(Kedoe), dat sinds 22 October 1945 vermist wordt.

In de week van 6 tot 13 October begonnen de Indonesiërs te Poerworedjo met het opvatten van Europeesche mannen.

Onze zegsman, eveneens inwoner van Poerworedjo, met vrouw en kinderen verblijf houdend in een hotel aldaar, verhaalde, hoe ontkomen aan deze interneering onmogelijk was, in verband met het algeheele ontbreken van eenig vervoer.

MANGGA-VERKOOPERS TE BATAVIA.

Op 13 October werd bedoeld hotel plotseling geheel afgezet door politie, geassisteerd door Indonesiërs, en werden de Europeesche mannelijke gasten gearresteerd en opgesloten in de gevangenis van Poerwodjo. In deze gevangenis bleken in totaal 50 man (voor het grootste deel jongens van 16 tot 20 jaar) opgesloten.

Op 19 October zijn allen uit de gevangenis op transport gesteld naar Poerwodadi (regentschap Poerwodjo), van daaruit werd de helft gezonden naar het onderdistrict Djenar, de andere helft naar het onderdistrict Ngombol. Alle 50 man zijn daarop, man voor man, ondergebracht bij 50 loerahs (dorps-hoofden), zoodat deze 50 man over 50 verschillende dessa's in genoemde 2 onderdistricten waren verspreid.

Op 22 October werd zegsman opnieuw op transport gesteld, nu naar de woning van den assistent-wedana van Djenar, waar hem bleek, dat verschillende van zijn lotgenooten reeds verzameld waren, terwijl ook alle andere in het onderdistrict Djenar ondergebrachte gevangenen in den loop van den dag daarheen werden gebracht.

Zoodra het aantal compleet was, volgde het vervoer per vrachtauto naar Poerwodjo, waar gewacht moest worden op de komst van de 25 man, destijds ondergebracht in de dessa's van het onderdistrict Ngombol. Bij aankomst van dit transport bleek echter, dat er zich op de auto slechts 9 man bevonden, zoodat er 16 absent waren. De gevangenen werden overgebracht naar de gevangenis te Magelang, waaruit zij op 29 October door de Engelschen bevrijd werden. (Het gaat dus om de 16 man uit het onderdistrict Ngombol, nog steeds vermist).

Reeds tijdens het verblijf in de woning van den assistent-wedana van Djenar, was onzen zegsman uit door lotgenooten afgeluisterde gesprekken der bewakers gebleken, dat in dit onderdistrict verschillende Europeanen door de bevolking waren afgeslacht. Ook de 9 intusschen bevrijde personen, die in de dessa's van dit onderdistrict verblijf hadden gehouden, brachten deze berichten mede. In ieder geval is van de 16 ontbrekkenden

van de 50 man niets meer vernomen, waardoor niet met zekerheid kan worden gezegd, of zij zich nog in leven bevinden.

De slachtingen op Bronbeek.

„Het Dagblad” te Batavia van 13 Februari j.l. geeft bijzonderheden over de moorden in het bekende woonoord „Indisch Bronbeek” te Bandoeng in December j.l. gepleegd. Het is een lang, aangrijpend artikel, waaraan wij slechts een gedeelte kunnen ontleenen:

„...Circa twee dagen later passeert wederom een aantal uit hun huizen gehaalde gezinnen als gevangenen Bronbeek, afkomstig van de omgeving van Zorgvliet en bestaande uit 14 mannen, tien vrouwen en oudere meisjes, 6 meisjes van 7 tot 8 jaar. Zij worden een eind verder in een maistuin vermoord en begraven. Hun lijken worden 's nachts door de Roode Kruisploeg van de kampong opgegraven en een kilometer verder in een rivier geworpen.

In enkele opeenvolgende nachten wordt ook met de lijken der eerste groepen gesold. De lijken worden van graf verwisseld en in andere graven ondergebracht. Vermoedelijk hebben de daders hiermede de bedoeling gehad een eventueel later onderzoek te bemoeilijken.

De overige heel oude mannen, vrouwen en kinderen krijgen binnen de grenzen van Bronbeek weer bewegingsvrijheid. Het is echter de bedoeling hen als gijzelaars mede te voeren naar het noorden. Dit plan wordt verijdeld door de uiteindelijke evacuatie onder militaire dekking van deze personen naar een kamp binnen de beschermde wijk van Bandoeng.

Op 20 December worden onder dekking van Britsch-Indische troepen door een Nederlandsche groep 12 lijken van jongens en mannen gevonden. De volgende twee dagen heeft identificatie plaats.

Tijdens deze werkzaamheden wordt een dertiende lijk ontdekt van een vrouw, maar een der twaalf mannelijken blijkt verdwenen te zijn. Het werd in den nacht van 20 op 21 December door de moordenaars opgegraven, naar de bekende rivier gebracht, aldaar in stukken gehakt en in het water geworpen...”

Baboe

Oude baboe staat te kijken
Achter 't prikkeldraad
Hoe njonja met de nonnie samen
Wasch te spoelen staat.

Sinjo loopt op bloote voeten
Enkel in een broekje rond.
Ingesloten tusschen koffers
Kruipt baby op den viezen grond.

Tranen loopen langs haar wangen.
Sinjo Hans komt naar haar toe:
„We slapen zoo maar op den grond,
Daar in dat hokje, boe.”

Twee dagen hadden we geen eten,
Nu is er rijst met zoute visch.
Zeg, ga je ook bij pappie kijken?
Die zit in de gevangenis.

Pas op, daar komt de Jap aan, baboe,
Je mag niet aan het kawat staan.
Een laatste blik nog op de njonja,
En baboe is naar huis gegaan.

Haar zoons gebruiken groote woorden:
„De Jap maakt Indonesië vrij.
De macht van 't Westen is aan 't tanen.”
Het oudje zit er zwijgend bij.

Den andren morgen brengt ze stiekum
Een sarong naar het pandjeshuis.
Een mand met blikjes, flesschen, zakjes,
Verbergt ze in het achterhuis.

En 's middags is ze druk aan 't bakken.
Voor njonja cake en marsepein,
Nonnie en sinjo klapperkoekjes,
Voor baby zachte colombijn.

Ze pakt het alles in een mandje,
Met stroop, een blikje visch, en fruit,
Twee blikjes zoete melk voor njonja.
Haar njonja zag zoo moe er uit.

En 's avonds — ze heeft goed gekeken
Of nergens een Japanner staat —
Schuift ze het mandje snel naar sinjo,
Die wacht achter het prikkeldraad.

Wat een gejubel bij 't ontpakken,
Elk krijgt zijn lievelingslekkernij.
„Maar Mam” zegt zusje „waarom huil je?
Ben jij dan met je cake niet blij?”

Van de

Redactietafel

Een voorstel.

De heer W. C. Lemei in den Haag is de schrijver van een in 1931 verschenen boek „De organische Rijkseenheid”. Jarenlang werkte hij samen met Noto Soeroti, vooral in den tijd waarin deze werkte aan zijn bekende boek „Van Overheersching naar Zelfregeering”.

De heer Lemei bericht ons thans, dat hij aan de Commissie van Onderzoek ter voorbereiding van de Rijkconferentie een voorstel heeft ingediend, dat „een eigen Indonesisch - Nederlandsche oplossing” brengt van de hangende problemen. Gebrek aan ruimte belet ons den tekst van het voorstel in ons weekblad af te drukken, maar wij meenen belangstellenden te mogen verwijzen naar het ares van den heer Lemei, Appelstraat 197, den Haag.

De Lampongsche Districten

Waar Java en Sumatra elkaar het dichtst naderen, slechts van elkaar gescheiden door Straat Soenda, liggen geheel in 't zuidelijk deel van Sumatra, de Lampongsche Districten.

Het grootste gedeelte van de residentie verheft zich minder dan 100 m. boven de zeeoppervlakte en slechts de weststrook is hoog en bergachtig, het zuidelijk stuk van de Boekit Barisan, met toppen tot $\pm$ 2100 meter.

Een 4-tal rivieren stroomen van dit gebirge in vrijwel oostelijke richting naar de Java-zee. Zij vormen van oudsher de voornaamste, soms de eenige, verkeerswegen en zijn bevaarbaar voor kleine stoombarkassen tot $\pm$ 80 km. landinwaarts, verder kan men slechts met de prauw den bochtigen loop vervolgen.

Zonder gevaar is dit niet. Meer dan eens stoot de boot tegen dikke takken, die in den bodem vastzitten en schuin naar boven steken. Krijgt de prauw een lek en komt de bemanning in 't water terecht, dan loopt ze een groote kans door de veelvuldige krokodillen gegrepen te worden, die zelfs wel op de boot afkomen en een op den rand zittenden man er af sleuren.

De oevers der rivieren liggen wel 4 à 6 m. boven het wateroppervlak der droge moesson bedding, maar in den natten tijd treden de rivieren vaak buiten hun oevers en brengen zoo het meegevoerde slib van het westelijk bergland over de strooken bouwland langs de kali's.

De regenval is in de Lampongs voor Indië niet bijzonder hoog. Gemiddeld $\pm$ 2.5 m. per jaar, voor Batavia is dit 1.8 m., voor Buitenzorg 4.3 m., terwijl ons regenrijke land toch slechts een gemiddelde van 75 cm. per jaar heeft. Maar in één tropische regenbui valt soms meer water dan in een heel jaar in Holland.

Een groot gedeelte van dit district is met dichte wouden bedekt, ofschoon de beplanting veel te lijden heeft gehad van de uitbarsting van de Krakatau in 1883. Bij de eerste uitbarsting op 20 Mei steeg de stoom tot een hoogte van 11 km. en bij die van 26 en 27 Augustus zelfs tot 27 km. De aschregen was merkbaar over een oppervlakte van 21 $\times$ Nederland, tot Singapore toe. Menschen op 't land aan den arbeid op een afstand van 10 km., kregen doodelijke brandwonden. Een huizenhooge vloedgolf verwoestte een breede kuststrook bij Telok Betong. De gouvernementsstoomer „Berouw”, die op de reede lag, werd later ver landinwaarts teruggevonden. Alleen de Lampongs telden 12500 dooden.

Weinig historische gegevens.

De Lamponger weet zeer weinig van de geschiedenis van zijn land en volk. De oudste inlandsche kroniek, de „Sadjarah Melajoe” is van jongen datum, van 1612 en bovendien zeer fantastisch en verward.

Verder zijn er, evenals bij ieder volk, mondelinge overleveringen, oude volksverhalen, die ons ook niet veel wijzer maken. Een zeer primitieve legende vertelt ons van een ei, dat als een doerianvrucht in vele vakken was verdeeld. Uit elk vak zou nu een afzonderlijk volk ontstaan zijn. Wel spreken allen van het oude Hindoe-Javaansche rijk Modjopakit, maar dat voert ons niet verder terug dan tot de 14e eeuw. Van vroegere tijden

is niets definitiefs in de volksherinnering bewaard gebleven. Du Bois, resident in 't begin der 19e eeuw, vond bij een inlandsch hoofd een stamboom van diens familie. Volgens dezen stamboom leefde de stamvader $\pm$ 500 jaar geleden en ouder neemt men in de overleveringen ook meest niet aan, dat de menscheid is.

De Lampongers toonen veel punten van verschil in taal en uiterlijk met de Zuid-Maleiers in de vroegere sultanaten Palembang en Djambi, en zijn, volgens sommige ethnologen, meer verwant met de Bataks, een meening, die ik, naar het uiterlijk te oordeelen, niet gaarne zou willen onderschrijven. Zij zouden dan van midden-Sumatra afkomstig zijn en door de Minangkabauers naar het zuiden zijn verdreven. Enkele mondelinge overleveringen spreken ook van een stamland meer naar 't noorden, dus dat ze uit die richting gekomen zijn is wel waarschijnlijk.

Sommige stammen vestigden zich in 't bergland, andere trokken geheel naar 't zuiden tot in de lagere landen, waar nu Telok Betong ligt.

Tusschen de bovenlanders en de bewoners der kuststreken hebben eeuwenlang veeten bestaan, die zich uitten in strooptochten en kleine oorlogjes. Een krachtig centraal bestuur was blijkbaar niet aanwezig. Vooral de bergbewoners stonden als zeer strijdlustig, ruw en wreed bekend.

Een jongeling, die trouwplannen had, moest zijn bruid eerst toonen, dat hij werkelijk een „man” was. In een klein groepje, gewapend met lans, degen en kris, trok men er op uit en ieder, die men tegenkwam buiten het stamgebied, werd het hoofd afgeslagen. Een jonge man, die zonder deze wreede bewijzen van zijn „dapperheid” huiswaarts keerde, was niet in tel.

De onderlinge twisten maakten ook, dat de bevolking zich niet voldoende kon beschermen tegen de rooftochten van vreemdelingen als: Boegineezen, Palembangers en Bantammers in de 15e en 16e

LAMPONGSCHE VROUWEN.

eeuw en dat vreemde overheersching niet uitbleef.

Zoowel de Sultan van Palembang als die van Bantam had groote belangen bij de pepercultuur en trachtte zoo groot mogelijken invloed te verkrijgen door de tweedracht tusschen de verschillende stammen te vergrooten. Er waren nog andere gegadigden voor de Lampongsche peper: de Engelschen en de Nederlanders.

In de 17e eeuw kreeg de O.I.C. dit product door bemiddeling van den Sultan van Bantam; daar echter Palembang en de Engelschen gevreesde concurrenten waren, wist de O.I.C. den sultan te bewegen alleen haar de peper te verkopen (1682). Ieder begrijpt, dat noch de Palembangers noch de Engelschen zich hierdoor lieten afschrikken en dat de compagnie nimmer de volle opbrengst in handen kreeg.

De taktiek van de compagnie was nu de macht van Bantam in de Lampongs te vergrooten; bovendien legde ze eenige versterkingen aan. Eén aan de baai in 't zuiden en één op de plaats waar nu Manggala ligt. Wel typeerend voor de machtsverhoudingen uit dien tijd is, dat reeds een bezetting van 20 man voldoende was om de concurrentie van Palembang voor geruimen tijd grootendeels uit te schakelen.

De directe invloed van de O.I.C. op de interne aangelegenheden van de Lampongs werd grooter toen de Sultan van Bantam in 1752 na langen strijd de soevereiniteit der compagnie moest erkennen en dus ook deze districten aan haar werden overgedragen.

Het afbrokkelen van de Bantamsche macht, de voorloopig geringe zorg, die de Hollanders voor dit gewest over hadden, gevoegd bij de nog steeds voortdurende onderlinge tweedracht, dompelden de Lampongs in een tijdperk van de diepste ellende en anarchie.

Eerst Daendels, die geheel een einde maakte aan de zelfstandigheid van Bantam, gaf de Lampongs een eigen gouverneur. Doch gedurende het Engelsche tusschenbestuur (1811—1816) was van eenige orde of rust weer weinig sprake, zoodat toen in 1816 ons gezag te Batavia weerkeerde, van deze districten slechts gemeld kon worden, dat ze in een zeer droeven staat verkeerden. Tot 1856 heeft deze wanorde en verwaarloozing voortgeduurd. Na jaren van schipperen en toegeven trad men eindelijk krachtig op. Een expeditie van 1200 man maakte een einde aan de macht van Rahden Intan, een regent door Bantam aangesteld en gewezen zeeroover, die de laatste 20 jaren heel wat onheil had gesticht. In 1857 werd het bestuur behoorlijk geregeld, zoodat van dat jaar af dit land goed op weg is om den achterstand, gevolg van eenige eeuwen van wanbestuur, in te halen.

De Peper.

Het zal den lezer wel duidelijk zijn, dat het de peper is geweest, die de Lampongs tot een speelbal heeft gemaakt van buitenlandsche machten; een cultuur waarmee schatten zijn verdiend, maar grootendeels niet door de Lampongers, een cultuur, die door de maatregelen door ons bestuur genomen en in de toekomst nog te nemen, tenslotte het gewest zelf veel welvaart zal brengen.

Wij willen hier van de peper iets vertellen. De peperplant is een klimmende heester, die zich ongeveer op de wijze als de wilde wingerd vasthecht aan den steun, dien men haar geeft. Men laat de plant klimmen tegen dadap (een plant verwant aan onzen gouden regen) of tegen kapok, boomen, die niet te veel van het zonlicht wegnemen. Na het derde jaar begint de opbrengst; de beste periode ligt tusschen het 5e en 15e jaar. De bessen groeien in een hangend katje, dus een bloeiwijze zooals bij den hazelaar. Oogst men als de bessen nog gedeeltelijk onrijp zijn, dan wordt het product slechts gedroogd en dan gemalen. Hiervan verkrijgt men de zwarte peper, donker van kleur door de medegemalen vruchtvlieschdeelen. Oogst men de bessen als alle geheel rood, dus rijp zijn, dan kan men hiervan de witte peper bereiden. Nu is door een eenvoudige bewerking het vruchtvliesch gemakkelijk te verwijderen en maalt men alleen het zaad.

De plant geeft 2 oogsten per jaar en voor dit werk komen duizenden Bantammers zich als werklieden verhuren. In 1920 kregen deze werkkrachten voor het plukken 5 cent per petroleumblik.

Veel goede eigenschappen, maar . . . .

De Lamponger komt er bij een karakterbeschrijving door de verschillende schrijvers niet slecht af. Van den Javaan onderscheidt hij zich door een grootere vrijmoedigheid, die van een gezonde dosis eigenwaarde getuigt. Zijn kieschheid uit zich o.a. in het vermijden van ruwe woorden, toon en gebaren. Dronkenschap en opiumschuiven komt vrijwel nooit voor. Maar van ijdelheid is dit volk niet vrij te pleiten, uiterlijk vertoon en mooie, hoogdravende titels zijn zeer geliefd. Deze zin voor praalvertoon houdt verband met het pepadonwezen, een typisch Lampongsche instelling.

De oude volkshoofden, die zich verdienstelijk hadden gemaakt voor den Sultan van Bantam, kregen van diens vertegenwoordiger het recht om bij openbare gelegenheden, evenals de Bantamsche vorsten, op een verhevenheid (pepadon) te zitten.

Hierdoor steeg hun aanzien in de oogen van het volk, temeer omdat ze er dikwijls nog een weidschen Javaanschen titel, als pangeran, bijkregen. Deze nieuwbakken adel kreeg of nam het recht tot verleenen van een pepadon aan andere volkshoofden en later aan iedereen, die er genoeg voor over had.

Doordat zoovelen dit voorrecht kregen, liepen de families met de oudste rechten gevaar zich niet meer voldoende van den jongeren „adel" te onderscheiden, dus werden er ook lagere rangen of graden (pangkats) ingesteld. In totaal 5 pangkats, waarvan alleen de 3 hoogste het recht behielden op een verhevenheid te mogen plaats nemen. Wie den 2en graad heeft bekostigd, mag bij een feest met zijn familie in een soort staatsiekoopeltje zitten, de 3e rang geeft recht op een draagstoel.

Een lid van de 2e pangkat kan voor zijn dochter het recht koopen bij een dansfeest een lampje voor zich op tafel te mogen zetten. Het teeken van den hoogsten rang is de „rata", een kar op vier ronde schijven, waarin de familie

Het zitten in statie bij een verheffing op de Pepadon Thioe (vierde, op een na de hoogste graad).

bij feesten naar het dorps huis wordt gereden. Een kostbaar geval is ook het koopen van het recht van „toeroemandi". De echtgenoot mag dan na de geboorte van haar eerste spruit in plechtige optocht van het huis naar het dorps huis en van daar naar de rivier gaan om te baden.

Wie zijn voet op deze maatschappelijke ladder wil zetten, moet beginnen op de onderste sport en voor elke bevordering meer betalen, tot f 2400 toe. Bovendien komen daarbij de kostbare feesten, die aan 't geheel nog meer luister moeten bijzetten.

De Lamponger ziet steeds meer het belachelijke van deze dure grootdoenerij in en het is dan ook te verwachten, dat ze

langzaam maar zeker geheel zal verdwijnen.

Het djoedjoer huwelijk.

Een jonge man in de Lampongs, die een meisje als vrouw begeert, moet ook een stoffelijk bewijs leveren, dat hij iets, soms veel, voor het huwelijk over heeft. De schoonpapa staat zijn dochter niet af zonder daarvoor een behoorlijke vergoeding, „de djoedjoer", ontvangen te hebben. De grootte van dit bedrag houdt verband met de pangkat van den vader. In 't begin van de 20e eeuw werden nog bedragen van f 2400, f 1200 en f 600 betaald.

Hier staat echter tegenover, dat goede ouders hun kind ook een flinken bruidschat medegeven, grotendeels be-

LAMPONGSCHE BRUID EN BRUIDEGOM.

staande uit kleeren, gouden voorwerpen en edelstenen.

Het is begrijpelijk, dat menige trouw- lustige jongeman deze djoedjoer niet bij- een kan brengen, vooral in tijden van achteruitgang, zooals de Lampongs vaak gekend hebben. Daardoor zijn er ver- schillende vormen ontstaan, die toch een oplossing brengen.

Zoo kan de bruidegom het bedrag in goederen leveren en wordt voor die ge- legenheid de waarde van deze goederen bijzonder hoog getaxeerd. Nu is in ieder geval formeel niet tegen de adat gezon- digd, men heeft den stand opgehouden.

Een andere vorm om het huwelijk op een koopje te sluiten is de „schaking”. Vroeger mag dit een werkelijke schak- ing geweest zijn, nu begeeft de bruid zich eenvoudig naar het ouderlijk huis van den bruidegom en stelt haar ouders dus voor een „fait accompli”. Meestal gaat dit gepaard met een schijnvertooning, die een werkelijke schaking in beeld brengt en wordt besloten met schijn- onderhandelingen over de grootte der djoedjoer. De schoonpapa doet dan wat water in den wijn, omdat gedane zaken toch geen keer nemen.

Vroeger paste men nog een anderen uitweg toe. De niet-kapitaalkrachtige jon- geling kreeg zijn vrouw, maar moest nu bij schoonpapa gedurende eenige jaren inwonen en voor hem werken. Eerst als hij door zijn arbeid de djoedjoer verdiend had, was hij een vrij man en kon zich zelfstandig vestigen. Aan dezen vorm van pandelingschap is in 1859 bij be- stuursverordening een einde gemaakt.

Een gelukkige, onbezorgde jeugd.

Voordat het gouvernement in 1861 in de Lampongs de eerste school had opge- richt, kon het meerendeel van de jeugd reeds de eigen taal en Maleisch lezen en schrijven, doch men bezigde niet de La- tijnsche karakters, maar het z.g. rent- jong-schrift, oud-Indische letterteekens, die ook door de Bataks werden gebruikt. De kinderen leerden dat spelenderwijze van de ouderen, maar dit schrift had slechts betekenis voor het verkeer bin- nen den stam.

Sinds 1915 heeft het gouvernement het oprichten van scholen krachtiger aange- pakt, hier wordt uiteraard het ons be- kende schrift onderwezen.

Het is de ongetrouwde jonge vrouw, de moelei, waarvan de drang naar ontwik- keling uitgaat. Zij zijn het vooruitstre- vende deel der samenleving, de spil waarom een groot deel van dit leven draait of zooals Dr. Broersma het uit- drukte: de moelei is het sieraad en de muziek van het Lampongsche leven, de bloem van de Lampongsche maat- schappij.

Menig Lampongsch dorpje ligt vrijwel afgesloten van het groote verkeer, soms leidt slechts een voetpad er heen; veel afleiding brengt de buitenwereld dus niet. Alleen in den oogsttijd is er voldoende werk, daar buiten neemt het hoogsteen- voudige eten — rijst met wat zout en groente — en de primitieve huishouding slechts weinig tijd in beslag. De voor- naamste huiselijke bezigheid is het we- ven der kleurrijke slendangs, sarongs en baadjes. Wat gezelliger wordt het, wan- neer men 's middags gaat baden in de kali, maar 't prettigst is het voorberei- den van een of ander feest. Feesten zijn

voor deze eenzaam wonende menschen een levensbehoefte.

We schreven reeds over de feestelijk- heden verbonden aan een rangverheffing, maar het slachten van een karbouw of een paar geiten is reeds een aanleiding tot een feestje. Een gedeelte van de slacht wordt aan de vereeniging der moelei's gegeven. Men belegt een verga- dering en organiseert een gezellige bij- eenkomst. Ook de boedjangs, de jonge mannen, zijn bijeen gekomen en weldra is alles voor den feestmaaltijd gereed.

Wie ooit aan een inlandsche „slama- tan” heeft deelgenomen, kent de gezell- igheid van zoo'n harmonische, eenvou- dige plechtigheid. De spijzen staan in groote schotels en kommen op 't midden van eenige lange matten, de aanzitten- den scharen zich, op de gekruiste beenen gezeten, er om heen. Men eet zonder lepel of vork van een stuk pisangblad als bord.

Na den maaltijd kleedt men zich soms voor den dans. Ook hier groote inge- togenheid, vooral van den kant van de moelei. Aan geen enkele beweging of ge- laatsuitdrukking kan men zien, hoe in- tens zij geniet. De jongeman mag door dansbewegingen en handgebaren zijn be- wondering voor zijn schoone danseres uiten. Want mooi en gracieus zijn de Lampongsche meisjes in hooge mate, in dit opzicht overtreffen ze de Javaansche.

Dit is de gelukkigste tijd van haar le- ven, de ouderen staan steeds klaar haar te dienen en te bewonderen, de onaange- name en zware bezigheden worden haar bespaard. Ze mag zich mooi maken en dansen, maar is ze eenmaal getrouwd, dan laat ze de sieraden aan haar jongere zusters, moet den geheelen dag hard werken, leeft het eerste jaar van haar huwelijk — tot de geboorte van haar eer- ste kind — vrijwel opgesloten in eigen huis en heeft het gelukkigste deel van haar leven dus achter den rug.

De Toekomst.

De Lampongs hebben nimmer een goe- de reputatie gehad. Men noemde het kli-

maat ongezond, de bevolking daardoor niet krachtig. Het land, onveilig door de herhaaldelijke aanvallen van Palembang- sche en Boegineesche zeeroovers, zag zijn bevolking soms voor maanden ge- noodzaakt zich in de bergen terug te trekken, zoodat van een geregelde land- bouw weinig terecht kwam. Niet alleen deze zeeschuimers haalden de menschen weg, maar ook tijgers en krokodillen eischten geregeld hun tol van de toch reeds geringe bevolking. En wanneer er een besmettelijke ziekte heerschte, vooral de pokken, was de sterfte vaak zoo groot, dat de bevolking de aangetaste kampongs ontvluchtte en de moeders hun zieke kinderen in den steek lieten.

Reeds wees ik op de voortdurende oor- logen, die gevoerd werden tusschen om- ringende buitenlandsche machten, maar herhaaldelijk in het rampzalige land zelf, om de opbrengst van de peper.

Geen wonder, dat dit land in de 19e eeuw nog dun bevolkt was. Koloniale verslagen van 1858 geven een getal van 93.000 inwoners. De telling van 1905 spreekt wel reeds van $\pm$ 160.000, maar dat is voor een oppervlakte van ongeveer de helft van Nederland toch zeer gering.

En pleit 't dan niet voor het Lampongs- che ras, dat de volkswikkeling er, zonder eenige school, goed op peil bleef en dat het volk door alle eeuwen heen een zekere vroolijkheid, ijdelheid en smaak heeft behouden.

Nu dan ook in de laatste tientallen jaren het bestuur in Batavia zich bewust is geworden van zijn plicht ten opzichte van deze gewesten en door het aanleggen van een spoorweg en van wegen, door het aanleggen van landbouwproefvelden, door het stichten van lagere scholen (in 1914 waren hier 60 volksscholen), door een betere medische verzorging, hiervan de overtuigende bewijzen heeft geleverd, zullen ook de Lampongs tot meerderen bloei komen en een der waardevolle fa- cetten gaan vormen van het toekomstige gemeenebest der zoo uiteenlopende In- donesische volkeren. M.

HET Z.G. „TOEROEN MANDI”.

Inleidende ceremonie bij een rangverheffing.